

Список використаних джерел:

1. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України у редакції Закону України від 1 червня 2000 р. / Відомості Верховної Ради. 2001. № 8. Ст. 37.
2. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15 грудня 1993 р. / Відомості Верховної Ради України. 1994. № 7. Ст. 36.
3. Правила погодження питань про внесення позначення, що містять офіційну назву держави «Україна», до знака для товарів і послуг: наказ Міністерства освіти і науки України від 04.08.2010 N 790 / Офіційний вісник України від 05.11.2010. 2010 р., № 82. С. 60, ст. 2893.
4. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14 вересня 2006 р. / Відомості Верховної Ради. 2006. № 45. Ст. 1479.
5. Цивільний кодекс України / Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40–44. Ст. 356.
6. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 червня 2016 р. № 402-р «Про схвалення Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні» / Офіційний вісник України від 14.06.2016. 2016 р., № 44. С. 48, ст. 1625.
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 585 «Деякі питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади державної системи правової охорони інтелектуальної власності». / Офіційний вісник України від 16.09.2016. 2016 р., № 71. С. 15, ст. 2374.
8. Декларація Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів: Резолюція 61/295, прийнята Генеральною Асамблеєю 13 вересня 2007. / Голос України від 31.10.2015. № 202.
9. Traditional Knowledge and Intellectual Property – Background Brief. URL: http://www.wipo.int/pressroom/ru/briefs/tk_ip.html.
10. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. (Угоду ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014. / Офіційний вісник України. 2014. № 75. Том 1. С. 83. Ст. 2125.

УДК 341.985.28

ЛАЗАРЕНКО М.М.

**НЕЮРИСДИКЦІЙНІ ФОРМИ ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ПРАВ
ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТОРА В УКРАЇНІ**

Статтю присвячено окремим питанням засобів захисту майнових прав іноземного інвестора, а саме неюрисдикційним формам таких засобів. Проаналізовано та визначено основні їх види, теоретичні підходи щодо розмежування, напрями їх вдосконалення. Зроблено висновок щодо неюрисдикційних засобів захисту майнових прав, які на свій розсуд може обрати іноземний інвестор, а також про необхідність подальшого теоретичного дослідження такого особливого засобу захисту як Рада бізнес-омбудсмена.

Ключові слова: захист майнових прав, засоби захисту, неюрисдикційні форми захисту, іноземний інвестор.

Статья посвящена отдельным вопросам средств защиты имущественных прав иностранного инвестора, а именно неюрисдикционным формам таких средств. Проанализированы и определены основные их виды, теоретические подходы к разграничению, направлению их совершенствования. Сделан вывод о неюрисдик-

ЛАЗАРЕНКО М.М. – асистент кафедри міжнародного приватного права (Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка)

ционных средствах защиты имущественных прав, которые по своему усмотрению может выбрать иностранный инвестор, а также о необходимости дальнейшего теоретического исследования такого средства защиты как Совет бизнес-омбудсмена.

Ключевые слова: защита имущественных прав, средства защиты, неюрисдикционные формы защиты, иностранный инвестор.

This article deals with the specific issues of the protection of the property rights of a foreign investor, namely its non-jurisdictional types. Analyzed and defined the main types, theoretical approaches for differentiation and directions of their improvement. The author concludes that non-jurisdictional forms of protection of the property rights may be chosen by a foreign investor at its discretion, as well as the need for further theoretical researches of such a special remedy as the Business Ombudsman Council.

Key words: protection of property rights, remedies, non-jurisdictional forms of protection, foreign investor.

Вступ. Засоби захисту майнових прав іноземного інвестора, які прямо не пов'язані зі зверненням до юрисдикційних органів, займають важливе місце у сукупності засобів, що можуть бути використані іноземцем для захисту своїх майнових прав в інвестиційних правовідносинах. Саме ж законодавство має створювати умови для потенційної можливості реалізувати засоби захисту своїх прав, що не потребують додаткового звернення до тих чи інших юрисдикційних органів. Найбільш суттєву регулятивну роль у відповідних засобах відіграє приватне договірне регулювання сукупності можливих до використання засобів, яке за наявності іноземного елемента в інвестиційних відносинах, як відомо, може бути підпорядковане законодавству різних держав. Саме тому необхідно звернути увагу на таку комплексну сукупність засобів захисту майнових прав іноземного інвестора, яка не пов'язана із зверненням до органів, компетентних вирішувати ті чи інші спори. Дослідження цих засобів характеризується ознаками актуальності та наукової новизни, що дозволить у подальшому розкрити колізійні питання регулювання тих чи інших аспектів інвестиційних майнових правовідносин за участю іноземного елемента.

Основні неюрисдикційні засоби захисту представлені такими складовими як самозахист, спонукання до добровільного виконання, альтернативні заходи вирішення спорів. Якщо перші дві категорії були досліджені на достатньому рівні, що зумовлює доцільність розглянути основні їх правового регулювання та доктринального осмислення у контексті захисту майнових прав іноземного інвестора, то альтернативні заходи вирішення спорів як особливі засоби у системі національної охорони майнових прав, що лише починають запроваджуватися в Україні, потребують більш детального дослідження. Останні мають приватноправовий характер, а їх ефективне використання перебуває у прямому кореляційному взаємозв'язку із судовими заходами захисту майнових прав. Саме ці засоби широко використовуються у практиці міжнародного комерційного обороту та можуть дозволити учасникам інвестиційних правовідносин з іноземним елементом вирішити правові спори та захистити свої майнові права без обтяжливих із фінансової точки зору юрисдикційних процедур за участю судів національної юрисдикції чи міжнародних юрисдикційних органів.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження окремих питань засобів захисту майнових прав іноземного інвестора, а саме неюрисдикційних форм таких засобів, проаналізувати та визначити основні їх види, теоретичні підходи щодо розмежування, напрями їх вдосконалення.

Результати дослідження. Дослідження тих чи інших неюрисдикційних засобів захисту майнових прав та інтересів фізичних і юридичних осіб завжди було предметом багатьох науково-практичних розроблень, тому тією чи іншою мірою значна кількість науковців торкалася зазначеного питання. Серед наукових джерел відповідних засобів можна назвати роботи О.В. Белінської, Є.Р. Бершеди, Н.Л. Бондаренко-Зелінської, А.П. Гаврилішина, А.В. Гайдука, С.Ф. Демченка, Г.І. Козирєва, Ю.Д. Притики, М.Я. Поліщука, В.В. Резнікової, Ю.В. Розмана та багатьох інших. Однак у контексті міжнародних інвестиційних розроблень дослідження неюрисдикційних засобів захисту залишається актуальним з огляду на практичну необхідність оптимізувати відповідний інструментарій та його правове регулювання. Особливо це стосується заходів альтернативного вирішення спорів.

О.Б. Гнатів визначає захист, який реалізується самим суб'єктом права, як позаюрисдикційний захист (заходи оперативного впливу, самозахист) [1, с. 23]. Отже, основним джерелом здійс-

нення неюрисдикційних засобів є воля суб'єкта до реалізації того чи іншого засобу самостійно. При цьому «самостійно» не виключає можливість використання тих громадських, приватних чи державних інституцій, які не вважаються юрисдикційними органами. Наприклад, використання захисту свого суб'єктивного права шляхом звернення до нотаріальних органів чи органів державної реєстрації (наприклад, звернення до нотаріуса за вчиненням виконавчого напису чи до державного реєстратора з метою реєстрації прав власності на заставне нерухоме майно у інвестиціях у формі надання кредиту) не вважається юрисдикційною формою, оскільки відсутній спір про право, а це є реалізацією самостійної волі іноземного інвестора, що спрямована на захист своїх майнових прав із використанням доступних інвестиційних засобів захисту. Хоча окреслені приклади у класичному розумінні не прийнято відносити до категорії самозахисту, однак останні відповідають усім визначальним ознакам здійснення самозахисту.

В.П. Грибанов під самозахистом розуміє здійснення уповноваженою особою дозволених законом дій фактичного порядку, спрямованих на охорону її особистих майнових прав та інтересів [2, с. 117]. Ми ж вважаємо, що у цьому випадку самозахист можливий не лише як профілактичний (превентивний) засіб захисту майнових прав іноземного інвестора, але також як дієвий засіб захисту вже порушених прав, якщо для цього не потрібно застосовувати державний примус.

Л.Л. Стецюк розглядає самозахист як сукупність способів захисту охоронюваних законом прав особи або іншого суб'єкта цивільних правовідносин, що характеризуються спільними ознаками та умовами здійснення і застосовуються за наявності певних підстав особою, яка в цьому випадку не здійснює своїх владних функцій чи посадових обов'язків [3, с. 157]. О.І. Антонюк, своєю чергою, під самозахистом у цивільному праві пропонує розуміти можливість особи в разі порушення свого цивільного права чи інтересу, цивільного права чи інтересу іншої особи або створення реальної загрози такого порушення застосувати доцільну й адекватну протидію, яка не забороняється законом, не суперечить моральним засадам суспільства та спрямовується на попередження чи припинення цього порушення або ліквідацію його наслідків [4, с. 27]. Цілком погоджуємось із наведеними позиціями науковців. Особливо важливим є застереження, що до заходів самозахисту належить не той інструментарій, який дозволений законом, а той, який не суперечить чинному законодавству держави, у якій інвестор вдаватиметься до самозахисту.

Ст. 15 ЦК України встановлює, що кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання. Більше того, підлягає захисту також цивільний інтерес, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства [5]. Останній є більш ширшою категорією. Якщо право в інвестиційних відносинах кореспондує з відповідним обов'язком держави чи третьої особи його задовольнити, то інтерес підлягає захисту, якщо виникають негативні фактори, що можуть його порушити. Наприклад, зміна податкового законодавства у більш негативну сторону для іноземного інвестора може вважатися порушенням його інтересу, оскільки зменшить прибутковість інвестиції у майбутньому.

Н.П. Боднар зазначає, що самозахист охоплює як дії фактичного, так і юридичного характеру [6, с. 95]. Цілком погоджуємось із позицією науковця. Дії з приводу самозахисту, які не мають конкретної юридичної спрямованості на набуття, зміну чи припинення цивільних прав та обов'язків, матимуть ознаки фактичних дій. Це не виключає того, що останні у сукупності можуть сприяти захисту майнових прав іноземного інвестора. З іншого боку дії, що спрямовані на набуття, зміну та припинення цивільних прав та обов'язків, матимуть ознаки відповідних правочинів (односторонніх у випадку самозахисту).

Серед конкретних прикладів самозахисту (як превентивного засобу) зазначена вище дослідниця превентивних засобів із посиланням на Цивільний кодекс України визначає наступні:

- можливість призупинити виконання свого обов'язку, відмовитися від його виконання частково або у повному обсязі (ч. 3 ст. 538; ч. 1 ст. 1056; ч. 2, 3 ст. 849 ЦК України);
- відмова від договору (зобов'язання), його розірвання чи зміна умов, якщо це встановлено договором чи законом (статті 235–237 ГК України);
- одностороння зміна умов договору у випадках, передбачених договором або законом (ст. 651 ЦК України);

– розірвання договору дарування на вимогу дарувальника (ч. 2 ст. 727 ЦК України) та ін. [7; 8, с. 95]. Наведений перелік розширюватиметься тими засобами, які конкретно сторони інвестиційних правовідносин можуть передбачити у договорах. Одним із найбільш поширених засобів самозахисту майнових прав іноземних інвесторів може бути припинення інвестиційної діяльності, виведення інвестицій, зміна юридичного статусу інвестицій у разі дискримінаційних чи дзеркальних антидискримінаційних заходів на підставі критерію походження інвестицій.

Особливо актуальними такі заходи є в умовах військових конфліктів, коли здійснюється експропріація чи дискримінація інвесторів, які походять із ворожих держав. Це стосується і теперішнього російсько-українського конфлікту, коли хоч і прямі офіційні заходи експропріації чи дискримінації, зокрема із застосуванням санкцій, не були реалізовані, однак інвестори обох сторін зустрілися із непрямою дискримінацією, зокрема із застосуванням відповідної дискримінаційної адміністративної практики.

У сукупності засобів самозахисту майнових прав іноземного інвестора також доцільно виділити такі особливі засоби захисту як одержання виконавчого напису нотаріуса, реєстрації права власності на заставне майно, самостійне звернення стягнення на предмет застави тощо. Такі засоби хоч і передбачають участь інших осіб, однак по суті це безспірні передбачені договором чи законом процедури самостійного задоволення вимог, що впливають із укладених договорів, а нотаріуси, реєстратори чи органи у межах інших юрисдикцій виступають тут в якості інституційного засобу реалізації безспірного самозахисту, а не юрисдикційним органом, уповноваженим на розгляд спорів.

Інші засоби, класифіковані нами як спонукання до добровільного виконання, полягають у тому, що іноземний інвестор може звертатися у претензійному чи іншому неформалізованому порядку до зобов'язаної сторони як приватної особи, так і уповноваженого державного органу з вимогою виконати зобов'язання перед таким інвестором, які впливають із договору між сторонами, національного законодавства та міжнародних договорів щодо гарантій іноземної інвестиційної діяльності.

В.В. Болгова зазначає, що у випадку добровільного виконання як форми (засобу) захисту суб'єктивних прав, захист здійснюється у межах охоронюваних матеріальних правовідносин, суб'єктами якого є кредитор і боржник. Відрізняється спонукання від добровільного виконання як засіб захисту від самозахисту тим, що у випадку останнього активні дії здійснює особа, якій належить право, яке захищається, натомість у випадку добровільного виконання саме зобов'язана особа здійснює виконання зобов'язання [9, с. 29]. На нашу думку, саме по собі виконання зобов'язаною приватною особою чи державною особою в інвестиційних правовідносинах не варто вважати засобом захисту майнових прав.

Натомість неюрисдикційним засобом захисту варто розуміти вчинення юридично значимих або ж фактичних дій, що спрямовані до стимулювання зобов'язаної сторони виконати власні зобов'язання перед іноземним інвестором. Самозахист відрізняється тим, що останній може забезпечити захист прав інвестора виключно волею самого інвестора та відповідними діями, натомість спонукання до добровільного виконання як засіб захисту може бути дієвим виключно у тих випадках, коли таке спонукання зумовить досягнення бажаного результату.

Одним із найбільш значущих видів неюрисдикційних засобів захисту прав іноземного інвестора можна визначити заходи альтернативного вирішення спорів. Останні включають у себе ті умовно неформалізовані процедури, які застосовуються без компетентного на прийняття рішень органу, або ж із використанням посередників, які не наділені правом приймати обов'язкові до виконання рішення по суті розгляду інвестиційного спору (конфлікту). Процедури альтернативного розгляду в законодавстві України не набули спеціального правового регулювання, а тому їх встановлення – прерогатива договірних відносин. Однак навіть у публічних інвестиційних спорах з державою використовуються елементи тих чи інших заходів альтернативного вирішення спорів як, наприклад, звернення до бізнес-омбудсмена як альтернативний засіб захисту інвестиційних спорів (конфліктів).

Н.Л. Бондаренко-Зелінська, аналізуючи європейський досвід, виділяє посередництво, або медіацію (mediation), яка передбачає врегулювання правового конфлікту за допомогою незалежного, нейтрального посередника, який сприяє сторонам у досягненні згоди, та переговори, або негоціацію (negotiation) як спосіб врегулювання економіко-правового спору безпосередньо сторонами без участі інших осіб. Обидва цих види науковець відносить до заходів альтернативного вирішення спорів [10, с. 163]. О.М. Спектор також окремими видами альтернативних спорів бачить міні-суд та звернення до омбудсмена [11, с. 8]. На нашу думку, всі наведені альтернативні неюрисдикційні засоби вирішення спорів можна визначити як примирливі процедури, оскільки за суттю останні не є примусовим виконанням спору, а передбачають пошук певного консенсусу. Крім цього, серед наведених видів переговори (негоціація), якщо такі не проводяться за певними формальними правилами, можуть бути визначені як спонукання до виконання зобов'язання, які нами відносяться до самостійного виду неюрисдикційних засобів вирішення спорів з огляду на відмінну правову природу.

Окреслені науковцями та взяті нами за основу альтернативні засоби захисту майнових прав інвесторів, як і зазначалося, тісно переплітаються та поєднуються між собою. Сторони інвестиційних правовідносин з іноземним елементом, маючи можливість самостійно визначити належну процедуру захисту, можуть поєднувати елементи різних видів альтернативних заходів вирішення спорів. Це зумовлює виділення О.М. Спектор такої категорії альтернативних заходів вирішення спорів як комбіновані, що поєднують у собі ознаки різних процедур [12, с. 8].

Також варто звернути увагу на звернення до омбудсмена, яке багато з науковців виділяють як особливий засіб захисту суб'єктивних прав особи [13, с. 9]. У правовідносинах із захисту майнових прав іноземного інвестора на цей неюрисдикційний засіб в Україні варто звернути особливу увагу з огляду на введення інституту бізнес-омбудсмена, яким як неюрисдикційним засобом захисту можуть користуватися іноземні інвестори для захисту своїх майнових прав.

Так, постановою КМУ «Про утворення Ради бізнес-омбудсмена» від 26.11.2014 р. № 691 утворено Раду бізнес-омбудсмена. Хоча цей орган розглядає скарги на дії органів державної влади та органів місцевого самоврядування, однак не має повноважень приймати юридично значимі рішення, що обов'язкові до виконання, а лише видає рекомендації державним органам з приводу вирішення тих чи інших інвестиційних спорів (конфліктів). Саме тому бізнес-омбудсмена не можна вважати юрисдикційним органом у класичному розумінні цього терміна. За статусом Рада бізнес-омбудсмена є постійно діючим консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України [14].

Створення Ради бізнес-омбудсмена є перехідним етапом до створення законодавчо врегульованого інституту бізнес-омбудсмена в Україні, проте станом на сьогодні виявилось ефективним засобом захисту майнових прав іноземних інвесторів в Україні. За суттю у конкретному конфлікті нині Рада виступає як певного роду медіатор. Тому в системі неюрисдикційних та альтернативних заходів вирішення інвестиційних спорів інститут бізнес-омбудсмена є не лише новим ефективним засобом захисту майнових прав іноземного інвестора, але й може слугувати основою для вироблення майбутньої моделі альтернативних засобів вирішення інвестиційних спорів між іноземними інвесторами та державою Україна, а також бути передумовою для створення органу з розгляду претензій іноземних інвесторів як засобу спонукання до добровільного виконання державою своїх зобов'язань перед іноземним інвестором.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що в Україні серед неюрисдикційних засобів захисту майнових прав іноземного інвестора останній може обрати самозахист, спонукання до добровільного виконання обов'язку та альтернативні заходи вирішення інвестиційних спорів. Останні включають у себе медіацію та міні-розгляд. Крім цього, особливим засобом захисту є звернення до Ради бізнес-омбудсмена зі скаргою, однак з огляду на те, що відповідний інститут перебуває на етапі формування, його ще зарано відносити до конкретного виду засобів захисту інвестиційних спорів.

Варто зазначити, що альтернативні заходи вирішення інвестиційних спорів та звернення до Ради бізнес-омбудсмена зі скаргою як засоби захисту майнових прав іноземного інвестора мають значний потенціал для становлення та розвитку в Україні самостійних інституцій, які творитимуть дієву систему засобів захисту майнових прав іноземного інвестора. Тому у подальшому варто зосередитись на дослідженні напрямів удосконалення цих засобів захисту майнових прав іноземних інвесторів, зокрема через зміни в законодавстві України.

Список використаних джерел:

1. Гнатів О.Б. Захист права власності в цивільному праві: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2015. 202 с.
2. Грибанов В.П. Осуществление и защита гражданских прав. М.: Статут, 2001. 411 с.
3. Стецюк Л.Л. Самозахист як форма захисту цивільних прав. Університетські наукові записки. 2008. № 3. С. 151–158.
4. Антонюк О.І. Заходи самозахисту цивільних прав та інтересів. Підприємництво, господарство і право. 2003. № 6. С. 23–27.
5. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. №435-IV / Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40–44. ст. 356.
6. Бондар Н.П. Превентивний захист цивільних прав: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право»; наук. кер. Л.М. Баранова; НІОУ ім. Я. Мудрого. Харків: Б. в., 2015. 210 с.

7. Болгова В.В. Формы защиты субъективного права: Теоретические проблемы: автореферат на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.01. «Теория и история права и государства; История правовых учений»; науч. рук.: В.М. Ведяхин. Уфа, 2000. 38 с.

8. Бондаренко-Зелінська Н.Л. Запровадження альтернативних способів врегулювання спорів: європейський досвід для України. Приватне право і підприємництво: збірник наукових праць. Випуск 8. К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2009. С. 162–166.

9. Спектор О.М. Альтернативні способи вирішення цивільно-правових спорів: автореферат... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.03 «Цивільне право і процес; сімейне право; міжнародне приватне право». К.: МОН молоді та спорту Укр. Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2012. 18 с.

10. Хрімлі О.Г. Захист прав інвесторів у сфері господарювання: теоретико-правовий аспект. Монографія. НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 320 с.

11. Про утворення Ради бізнес-омбудсмена: Постанова КМУ від 26.11.2014 р. №691 / Офіційний вісник України. 2014 р. № 98. стор. 28. стаття 2847.

УДК 347.763

ЛУКАСЕВИЧ-КРУТНИК І.С.

ТРАНСПОРТНИЙ ДОГОВІР У ДОКТРИНІ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Стаття присвячена дослідженню транспортного договору в доктрині цивільного права. У ній зазначаються різні погляди науковців щодо поняття транспортного договору й окреслення кола таких договорів, проводиться аналіз законодавства України, звертається увага на матеріали судової практики. Розмежовуються поняття «договір перевезення», «транспортний договір», «договір у сфері транспорту». На підставі проведеного дослідження сформульовані самостійні висновки.

Ключові слова: транспортний договір, договір перевезення, договір у сфері транспорту.

Статья посвящена исследованию транспортного договора в доктрине гражданского права. В ней указываются различные точки зрения ученых относительно понятия транспортного договора и определения круга таких договоров, проводится анализ законодательства Украины, обращается внимание на материалы судебной практики. Разграничиваются понятия «договор перевозки», «транспортный договор», «договор в сфере транспорта». На основании проведенного исследования сформулированы самостоятельные выводы.

Ключевые слова: транспортный договор, договор перевозки, договор в сфере транспорта.

The article is devoted to the study of a transport contract in the doctrine of civil law. It outlines different points of view of scientists regarding the notion of a transport contract and outlines the scope of such agreements; an analysis of the Ukrainian legislation is being conducted, attention is drawn to the case law. The legal concepts of “contract of carriage”, “transport contract”, “contract in the field of transport” have been distinguished. On the basis of the study, independent conclusions and proposals have been formulated.

Key words: transport contract, contract of carriage, contract in the field of transport.

© ЛУКАСЕВИЧ-КРУТНИК І.С. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права, міжнародних відносин та дипломатії (Тернопільський національний економічний університет), докторант (Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака Національної академії правових наук України)